

РЕЦЕНЗИЯ

От: Професор д-р Йордан Иванов Василев;
СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” - СВИЩОВ;
Научна специалност : „Политическа икономия”

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Политическа икономия (микроикономика и макроикономика)” в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №482/05.03.2021 на Зам. ректор по НИД и международно сътрудничество на УНСС. Рецензията е изготвена в съответствие с примерната структура на рецензия за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в УНСС.

Автор на дисертационния труд: Георги Димитров Мичев

Тема на дисертационния труд: „Влияние на транснационалните корпорации върху доходите и богатството в условията на дигитална икономика“

Научен ръководител: доц. д-р Мария Тодорова Марикина

1. Информация за дисертанта

Георги Димитров Мичев е роден на 26.06.1991 г. в гр. София. Завършва средно образование с профил „Банково дело и публични финанси“ в Национална търговско-банкова гимназия през 2010 г. През 2014 г. се дипломира като бакалавър по „Макроикономика“, а през 2015 получава магистърска степен по „Макроикономика“, и двете към катедра „Икономикс“ на УНСС.

По време на обучението си в бакалавърската степен участва в стажантски програми към Българска национална банка - дирекция „Икономически проучвания и прогнози“, и Първа инвестиционна банка в дирекция „Банкиране на дребно“. След получаване на степен „бакалавър“ стажува в Министерство на финансите, дирекция „Икономически и финансови политики“, последвано от стаж в Уникредит Булбанк,

дирекция „Корпоративно, инвестиционно и частно банкиране“, на длъжност „Младши мениджър корпоративни клиенти“, който стаж се застъпва с началото на магистърската програма.

По време на магистратурата си участва в „Международна седмица на магистрите“ в University of Applied Sciences bfi Vienna по програма Erasmus, където изследва кризисните пазари и представя изследване на тема „South Africa and the BRICS: a Win-win Partnership?“. Докато се обучава в магистърска програма започва работа в Ай Би Ем България като финансов анализатор. Към настоящия момент заема длъжността „старши финансов анализатор“, а позицията, на която работи, е световен финансов мениджър, фокусирана върху предоставяне на консултации и анализи за взаимоотношенията между IBM и bp (British Petroleum) на глобално ниво.

С цел създаване на по-тясна колаборация между корпорациите и университетите, участва в създаването на IBM Finance Academy, в която, заедно със свои опитни колеги, води обучения на студенти.

Със заповед №511/17.03.2016 г. Георги Димитров Мичев е зачислен в задочна докторантура, субсидирана от държавата, по докторска програма „Политическа икономия (Микроикономика и Макроикономика)“, в професионално направление „Икономика“, към катедра „Икономикс“ и научен ръководител: доц. д-р Мария Тодорова Марикина.

Срокът на обучение е 4 години и през 2020 година бива удължен с една година. Докторантът взема участие в една национална и две международни научни конференции, към които има представени публикации.

Със заповед 482/05.03.2021 г., на основание чл. 9 от ЗРАСРБ, чл. 30, ал. 3, чл. 31 от ППЗРАСРБ и чл. 99, ал. 2 от Правилника за учебната дейност на УНСС, Заповед №343/16.02.2021 г. на Ректора на УНСС, решение на Катедрения съвет на катедра „Икономикс“ (Протокол №3/01.03.2021 г.) и решение на Факултетен съвет на Общикономически факултет (Протокол №3/02.03.2021 г.) при УНСС е утвърден съставът на научното жури и е насрочена публична защита, която трябва да се проведе на 28.05.2021 г.

Докторантът свободно владее английски език и го практикува ежедневно в професионалната си кариера. Благодарение на дейността и интересите си има изградени отлични технически качества и се фокусира върху изграждането и развиването на своите социални умения и професионални компетенции, както и тези на свои колеги. Има множество професионални сертификати в различни направления – Agile, Design Thinking, Quantum Computing, Big Data, Cognitive, Data Science и др.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд се състои от увод, две глави, заключение, приложения и използвана литература. Общият обем на разработката е от 185 страници, от които основната част е в размер на 142 страници. Като част от изследването са поместени 26 фигури и 9 таблици.

Този обем е напълно достатъчен за разкриване на проблемите в тяхната дълбочина.

Заслужено трябва да се даде положителна оценка за избраната от докторанта, научния ръководител и членовете на катедра „Икономикс” тема и за нейната **актуалност**. Темата е с безспорна практическа значимост и дисертабилност и това се свързва с настъпването на редица изменения, в развитието на икономическата система в края на XX-ти и в началото на XXI-ви век.

Дигитализацията е сравнително нов процес, който все още не е изследван в дълбочина. Икономическите индикатори частично обхващат реалното влияние на дигиталната икономика, което създава затруднения с нейното измерване. Липсата на задълбочени анализи и все още разнопосочни мнения по отношение на дефиницията и обхвата на дигиталната икономика водят до разнопосочни твърдения и резултати.

Цялостни изследвания за дигиталната икономика липсват в българската литература или са оскъдни, а на международно ниво са сравнително малко. В българската и чуждестранната икономическа литература има изследвания за информационната икономика, които до известна степен се доближават до изследванията за дигиталната икономика. Изучаването и критичното анализиране на ново явление като дигиталната икономика в тези аспекти, в които ги разглежда авторът е новаторско предвид неговата актуалност и динамика на развитие, а значимостта от по-задълбочен анализ на последиците и влиянията от нея е неоспорим. Въпреки значителното влияние на дигиталната трансформация, информатизацията и дигитализацията към настоящия момент, нейното отражение и обхват имат тенденция да се засилват през следващото десетилетие.

Изследователският интерес в тази област е продиктуван от актуалността и мащабите на трансформационните процеси, които има технологичният сектор върху стопанствата, бизнеса и потребителите. Информационните и комуникационни технологии бързо променят бизнес моделите, комуникациите, разпределението на ресурси, мобилността, както и пазара на труда и конкурентоспособността.

Докторантът правилно подчертава, че наред с теоретичните се осъществяват и емпирични изследвания, които позволяват да се

интерпретират и обяснят причините и последствията от настъпващите изменения в труда за тенденциите в предлагането и търсенето на труд, в динамиката на заетостта и безработицата, а също и на цялата икономика на дадено национално, регионално или глобално равнище.

Основната цел, която си поставя докторантът е да се представи взаимозависимостта между глобализация и дигитализация, да се изведат насоки за влиянието на дигиталната икономика и нейните трансформационни ефекти върху различни стопански сектори, международната търговия и част от социалните последици от дигитализацията, както и за главната роля на транснационалните технологични компании като част от тази трансформация.

Ясно и аргументирано Георги Мичев преследва целта си и за нейното реализиране в основата на съдържанието и структурата на изследването си поставя по-конкретни **задачи**, а именно:

1. Дефиниране на параметри на дигиталната икономика, нейните характеристики и разграничаването ѝ от реалната икономика.
2. Влияние на дигиталната икономика върху създаването на допълнително богатство и преразпределение.
3. Измерване на дигиталната икономика и пропуски в съществуващите индикатори.
4. Извеждане на ефектите върху пазара на труда и доходите в резултат от дигитализацията.
5. Представяне на практически доказателства за влиянието на транснационалните компании с основополагаща роля на дигиталната икономика.
6. Представяне на възможности, позволяващи прехвърляне на капитал между отделни държави, което в резултат води до условия за намаляване на ефективната данъчна ставка, платена от компаниите, водейки след себе си концентрация на богатство.

Обект на изследването са дигиталната икономика като основен трансформационен фактор на стопанствата и икономическите сектори, както и транснационалните компании от дигиталния сектор, които оказват съществена роля в разрастващата се дигитализация сред стопанствата, бизнеса и потребителите.

Предмет на изследването са ефектите върху доходите на субектите, богатството и трансформацията на пазара на труда като резултат от въведените дигитални решения.

В настоящия дисертационен труд се търси потвърждение на изследователската теза, че **Информационно-технологичните ТНК, в условията на дигитална икономика, трансформират бизнеса и**

поведението на потребителите, създавайки нови възможности за производство и потребление на продукти и услуги, които не зависят от допълнителни природни ресурси, в резултат на което се създават предпоставки за концентрация на капитал и задълбочаване на неравенството между или в стопанствата.

Списъкът с използваната литература съдържа общо 190 източника, от които 12 на български език и 178 чуждоезични. За отбелязване е, че докторантът се ограничава само върху източници, в които се говори конкретно за дигитална икономика, а извън ползрението му са останали гранични източници за информационната революция, информационното общество и информационната икономика, които са свързани с дигиталната икономика и по-пълно биха характеризирали темата.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Съдържанието на дисертационния труд свидетелства, че докторант Георги Мичев е реализирал задълбочено научно изследване като е дефинирал няколко ограничителни условия.

С **първото** се уточнява, че разглежданите транснационални компании са единствено водещи публични компании от технологичния сектор.

Тъй като основна част от най-големите ИТ транснационални компании са с произход от САЩ това определя американското стопанство като ключово за развитието на информационно-технологичния сектор, а също така го поставя сред най-конкурентните в световен мащаб. Поради тези причини с **второто ограничение** се уточнява, че ще бъде разгледано развитието на дигиталния сектор в САЩ и влиянието му върху икономическото развитие на стопанството.

Като **трето ограничение** се уточнява, че в изследването няма да бъдат разгледани продуктите от информационно-технологичния сектор, които са резултат от промишлено производство. Причината да бъдат изключени, независимо от това, че се използват в информационно-технологичния сектор, е, че тези продукти са по-скоро краен продукт на промишлеността. Ролята, която имат е да предоставят достъп до дигиталната икономика.

С **четвъртото ограничение** се дефинират разгледаните периоди в изследването, а именно:

- При изследване на макроикономическите фактори се взема период от 1997 г. до 2017 г.

- При разглеждането на отделните сектори се използват данни от 2017 г. и прогнози до 2023 г. с цел описание на очакваните ефекти от дигитализацията, която все още се заражда и историческият тренд е незначителен за изследването.

- При изследването на отделните компании се взема предвид и тяхното създаване, но фокусът е върху периода след 2011 г., тъй като оттогава дигиталните услуги започват да стават по-популярни сред населението, а компаниите търсят начини да трансформират бизнеса си след финансовата криза.

Всички поставени задачи са изпълнени.

Следва да се отбележи, като положителна констатация, че **в края на всяка глава докторантът обосновава своите изводи и обобщава, като изследва причините, търси и изказва собствено виждане по очертаните зависимости.**

Докторантът демонстрира **умения за умело боравене с научни понятия**, стремеж към критичен анализ и научен стил на изложението.

Изводите резюмирани в края на всяка глава от изложението потвърждават тезата на изследването.

Предвид представените задачи, които формират структурата на изследването се залага на подходяща **методология**, с която да се защити оптимално зададената теза на изследването: абстракция, анализ и синтез, аналогия, индукция и дедукция, логика, модел на невронните връзки.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Авторът правилно посочва, че въз основа на разработения дисертационен труд, проучените, представените и анализирани теоретични концепции и статистическа информация, могат да бъдат обобщени някои резултати с характер на научни приноси, които лично аз виждам по следния начин:

1. Систематизирани са различни разбирания относно дефиницията, спецификите и обхвата на дигиталната икономика.

2. Иноваторско е авторското изследване за влиянието на дигиталната икономика върху стопанството на САЩ, в което са разгледани в динамика дигиталните сектори, тяхното развитие и възвръщаемостта от инвестициите в тях.

3. Изготвен е критичен анализ за влиянието на дигиталната икономка върху пазара на труда, ефектите от дигитализиране и автоматизиране на различни професии, миграцията на позиции на глобално ниво, както и зависимостта между степен на дигитализация и възнаграждения на служителите.

4. Оригинално е развит проблема с концентрацията на капитал от финансов и технологичен аспект в информационно технологичните ТНК, методите за оптимизиране на разходите, ролята на инвестициите в иновации и миграцията на работни позиции.

5. Попълнена е информацията относно методите за избягване на данъци, ефектите и обема на трансферирани средства към територии, категоризирани като „данъчен рай“.

В обобщение формулираните от автора приноси на основните достойнства на дисертационния труд са свързани с обогатяване на съществуващите знания и приложението им в практиката.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Дисертационният труд е обсъден на заседания на Катедрения съвет на катедра „Икономикс“ при УНСС и с решение на Катедрения съвет на катедра „Икономикс“ (Протокол №3/01.03.2021 г.) и решение на Факултетен съвет на Общикономически факултет (Протокол №3/02.03.2021 г.) при УНСС е насрочена защита на 28.05.2021 г.

По темата са представени три публикувани доклада от научни конференции.

1. Мичев, Г., Глобализация и данъчни особености в полза на сектора за информационни технологии, Сборник с доклади от международна научна конференция „Икономически предизвикателства: миграция, глобализация, устойчивост, политики“, Издателски комплекс – УНСС, София, 2017 г., с. 159-166.

Целта на този доклад е да се покаже как ТНК успешно заобикалят данъчните плащания и успяват да постигнат значително по-ниски ефективни данъчни ставки. Дадени са примери с някои от най-големите компании от сектора на информационните технологии, на базата на които са изведени авторски препоръки за ограничаване негативното влияние от действията на компаниите по отношение данъчните плащания. Дадени са примери за двата метода за трансфериране на приходи и печалба, наречени „Double Irish“ и „Dutch Sandwich“. Анализират се Онлайн търговията и съкратените разходи. Авторът прави и предложения за промени в редица законодателства за да бъдат равнопоставени на закона.

2. Мичев, Г., Теория за кибер икономика, Сборник с доклади от Седма национална научна конференция с международно участие „Дигиталната икономика и предизвикателствата пред бизнеса“, Издателство „Авангард Прима“, София, 2019 г., том 7/2019, стр. 32-43.

В този доклад целта е да се покаже как кибер икономиката създава допълнително богатство, което не е зависимо от природните ресурси. Показана е разликата между кибер икономиката и реалната икономика. Достига се до извода, че действително кибер икономиката има способността да задоволи неограничената нужда от даден продукт или услуга.

3. Мичев, Г., Влияние на кибер икономиката върху пазара на труда, Сборник с доклади от международна научна конференция „Икономически предизвикателства: развитие, благосъстояние, интеграция“, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2019 г., с. 315-325.

Целта на този доклад е да се покаже ефектът от навлизащата кибер икономика и неизменната ѝ част в трансформацията на пазара на труда. На база на изведените резултати се достига до извода, че следствие от оптимизация в процесите една значителна част от тях или иначе нископлатеното население на света е в риск да загуби работата си. Една от всеки четири работни позиции е застрашена от автоматизиране. В същото време автоматизацията води до откриване на нови позиции, тъй като технологията трябва да бъде наблюдавана и управлявана, а резултатите да бъдат анализирани. Правят се изводите, че кибер икономиката и дигиталните технологии представляват двигател на икономическо развитие и ключов фактор в конкурентоспособността не само на отделните стопанства, но и в компаниите.

Не открих информация публикациите на докторанта да са цитирани в научната литература.

В дисертацията няма повторения и съществени отклонения от темата. Не съм установил заимствания и считам, че текстът е авторски и изследването е оригинално.

Дисертацията и публикуваните научни доклади на докторанта показват, че изследването на дигиталната икономика може да послужи за вземане на стратегически решения относно бъдещото развитие на различни сектори, свързани с дигиталните технологии, както и за изследване влиянието на тези технологии върху пазара на труда.

Всичко това показва, че идеите на докторанта са получили положителна научна оценка и са добре познати в научните среди.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е в достатъчен обем от 32 страници, напълно коректно отразява основните моменти от дисертацията, постигнатите изследователски резултати и отговаря на изискванията. Изведените в

автореферата основни приноси моменти отговарят на действителните и са лично дело на докторанта. Посочен е списък на 3 публикации, свързани с дисертационния труд и декларация за оригиналност.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

В дисертационния труд няма допуснати пропуски, неточности и противоречия. Тъй като подходът на изследване на докторанта е интересен и постигнатите резултати са показателни препоръчвам след защитата на дисертацията, авторът да оформи изследванията си в книга, защото те представляват безспорен интерес, както за икономическата теория, така и за стопанската практика.

Имам и един въпрос, по който бих желал да чуя мнението на докторанта:

В каква насока ще се промени характерът на труда при прехода към дигитална икономика? Кои от професиите най-бързо ще изчезнат?

8. Заключение

Рецензираният дисертационен труд представлява добросъвестно осъществено, оригинално и мащабно научно изследване и **напълно отговаря на изискванията и критериите** за придобиване на образователната и научната степен „доктор” от ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане. Всичко това ми дава **основание с увереност да предложа на почитаемото Научно жури да присъди** на задочен докторант Георги Димитров Мичев образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност „Политическа икономия (микроикономика и макроикономика)“.

15.04.2021

София

Рецензент:

(проф. д-р Йордан Василев!